

crkva u svijetu

godina XXVI • broj 4 (112) • 1991

BEZUMNOST OSVAJAČKOG RATA I BORBA ZA MIR U HRVATSKOJ 1991.

Drago Šimundža

1. Neka ostane zabilježeno

U času kad se Istočna Europa odlučila za demokratsku preobrazbu i slobodu, kad se svijet ponadao da je došao kraj ratnim zločinima i osvajanjima, u nas je imperijalistička politika krenula u rušenje legitimne vlasti i osvajanje zemlje, i to s tolikom mržnjom i silom, da je dovela u pitanje ne samo naše demokratsko opredjeljenje i slobodu, nego i samu fizičku opstojnost. Hrvatskoj je nametnut rat. Nenajavljen i perfidan, zločinački.

Započet je, odmah nakon prvih slobodnih izbora, sijanjem zlobe i optuživanjem, medijskom propagandom i prijetnjom. Zatim su slijedile pobune, ustanci i barikade. Umjesto da ih obustave i spriječe, savezna su ih tijela zagovarala i podupirala. Srbijansko rukovodstvo i tzv. jugoslavenska armija izvršile su tihi puč protiv demokracije i slobode. Ju-vlada je izdajnički štjela i svjesno prepuštala inicijativu agresorima. Upućenima je bilo jasno kuda vode takva stajališta. Ono u što mnogi nisu mogli vjerovati već je bilo pripremljeno, po slovu Memoranduma SANU-a.

U toku dugih rasprava o izlasku iz krize, o novom uređenju zemlje i Savezu Država na tlu Jugoslavije, na Hrvatsku su vršeni pritisci i zastrašivanja. Rat je već tada bio na djelu. Neobjavljen, jer nije imao uzroka ni povoda. No zato tim prljaviji i opasniji. Posebno se razbuktao

nakon izjave Hrvatskog Sabora o samostalnosti i razdruživanju (25. kolovoza 1991.). Agresija na Sloveniju bila je samo privid za planirano osvajanje Hrvatske. Kolonijalisti se nisu mogli pomiriti s hrvatskim putem u demokraciju i samosvojnost. Invazija je zato krenula svom žestinom U početku podlo, prekriveno. Ali usprkos svoj taktici zle se namjere i brutalnost nisu mogle sakriti.

Barbarstvo i vandalizam prevršili su svaku mjeru. Agresori nesmiljeno ubijaju i ruše. Čine nezapamćena nasilja i zlodjela. Uništavaju duhovna i materijalna dobra: razaraju naselja i gradove, kuće i tvornice, crkve i kulturne spomenike, bolnice i škole. Događaju se neshvatljiva razbojstva: goloruk puk se na svojim ognjištima zatire i kolje. Nad hrvatskim se narodom provodi genocid.

Eto, to je okrutna stvarnost našega puta u slobodu. Dok ovo pišem, 18. rujna 1991, tragična je bilanca ratnog zlodjela: oko petstotina mrtvih i dvije tisuće i trista ranjenih (nisu uključene žrtve u Dalju i još u nekim mjestima); od toga oko 40% civilnih osoba, staraca, žena i djece, dok se materijalna razaranja procjenjuju na 10,5 milijarda US dolara. Ratna se tragedija iz dana u dan širi. Agresori potpisuju, ali ne poštuju nikakva primirja i prekide vatre. Na Hrvatsku se puca s kopna, s mora i iz zraka. Poslije svih sporazuma, pa i poslije ovoga posljednjeg, igalskoga, današnjeg.

Obrana je odlučna, ali nesrazmjerna, jer je unaprijed od napadača bila spriječena, administrativnim i vojnim sredstvima, posebno nezakonitim oduzimanjem oružja hrvatske teritorijalne obrane. Jugo-diplomacija uporno ostaje na strani agresora, što priječi djelotvornije uključivanje Europe i svijeta u zaustavljanju ovog neshvatljivog ludila. Hrvatska je prepuštena sama sebi i herojski se brani.

2. Borba za mir i humano ponašanje i u ratnim uvjetima

Zbog svega toga, u ovom smo općem zlu, koje nas je zahvatilo bez naše krivice, svi postali taoci i žrtve. Zemlja i narod, demokracija i sloboda. Istina i pravda. Napadnuti i napadači. Nasilje nikoga ne štedi. Osvećuje se i onome tko ga čini. Moralno, fizički i psihički.

Stoga je prva stvar za koju bismo se ovdje založili borba protiv rata i nasilja. Na svjetskoj razini. Agresor, ma tko bio i ma gdje se pojavio, mora biti javno osuđen, a rat i ratna zlodjela spriječeni i primjerno kažnjeni. Sporost i ravnodušnost pri tome valja također osuditi i smatrati ih suodgovornima u agresorskom zlodjelu. Jer, svakomu je jasno da su osvajački ratovi zločin protiv Boga i čovjeka.

Naša se ravnodušnost pred nasiljem i patnjom ničim ne može opravdati. I koliko god je koji put psihološki i, još češće, pragmatički shvatljiva, znamo da je u sebi, u svom društvenom odnosu, pravo moralno zlo. Izravno ili neizravno podupire zloću i nasilje. Moramo je osuditi i u težnji za novom civilizacijom graditi svijest o zajedničkoj solidarnosti i suradnji. Princip ljubavi se, pri tome, nigdje i nikada ne može shvaćati trpnom nego djelatnom odrednicom ponašanja. Ona nas sili na akciju. I na borbu, kada je to potrebno.

Međutim, i ovdje je najvažnije primijeniti najefikasniji postupak: rat ratu ili, još bolje, rat protiv rata. Na razini moralnih norma i društvenih konvencija, to danas prelazi u opću obvezu. Jer, rat je najveći zločin, i treba mu se zajednički oduprijeti svim dopuštenim sredstvima. Kažem dopuštenim, jer zločin se ne suzbija zločinom, nego čovečnošću i hrabrošću, borbom protiv zla i njegova širenja, u nama i oko nas.

Da bismo bili jasniji, moramo naglasiti razliku između obrane i agresije. Iako su uvijek veliko zlo, ratovi nisu jednaki. U mnogome se razlikuju. Poglavitito u svom pravnom i etičkom aspektu. Dok su osvajački izravno zlo, zločin u sebi, obrambeni su golema nevolja i, najčešće, prisilna nužnost. Oni su u biti »rat protiv rata«. Bore se za mir i slobodu. Ustuk su nasilju i osvajačkom zlodjelu. U tom smislu su ne samo dopušteni, nego su, štoviše, građanska dužnost i moralna obveza.

Ipak, i u tom općem otporu mir nam treba biti ideal i cilj. Za njega se moramo uporno zalagati. I u najtežim uvjetima. Jer, on je smisao i odrednica svih naših nada i stradanja, put u dostojanstvo i budućnost, u demokraciji i slobodi. Zato ćemo se, dok se borimo za goli život, i u ovom perfidnom ratu prije svega boriti za pravednost i mir, za slobodu u istini i pravdi.

Pitanje je stoga: kako se u svemu ovome ponašati, što činiti? S jedne strane svjesni smo da su najveće vrijednosti i svetinje — čovjek i život, zemlja i narod — u opasnosti, da se moramo braniti, s druge opet da su nam sloboda i mir životni ideali i cilj. — Možemo li se, pitat će mnogi, uspješno braniti i istodobno boriti za mir?

Odgovaram ne samo da možemo, nego, još odlučnije, da moramo. To je primarni smisao naše ljudske i domovinske odlučnosti i žrtve. Čovjek je, znamo, stvoren za mir, a ne za rat, da ljubi, a ne da mrzi. Stoga se nikada ne bi smio iznevjeriti svojoj iskonskoj moralnosti i humanosti. To od nas, ako se tako smijem izraziti, bezuvjetno zahtijevaju građanska svijest i kršćanska savijest.

Kako na to gledaju vjera i Crkva? Što nam kažu etičke norme i moralna načela?

Upravo to što smo rekli. S jedne strane, potvrdimo ukratko, nitko pred ovim nasiljem ne smije ostati ravnodušan; s druge, svatko mora sačuvati svoje ljudsko dostojanstvo. I s obzirom na angažman, i s obzirom na moralne obveze, u službi slobode i mira. U borbi za jedno i za drugo. Istodobno, jer se izravno povezuju i dopunjuju.

Pozivajući cijeli svijet, 8. rujna 1991, na molitvu i solidarnost s Hrvatskom, sv. otac Ivan Pavao II. u isto je vrijeme molio za mir i slobodu. U tom smislu je pozvao i svjetsku javnost, države i vlade, da ne budu pasivne, nego da aktivno pridonesu slobodi i miru, podupiranjem i priznavanjem osnovnih ljudskih i nacionalnih prava na samosvojsnost i slobodu.

U tim su porukama, u skladu s naravnim zakonom i moralnim normama, zacrtane granice i ciljevi naše borbe i zaštite. Aktivnog djelovanja

i moralnog ponašanja. I u ovim nenormalnim uvjetima, u bestijalnom nasilju nad zemljom i narodom, čovjkom, društvenom i Crkvom, nad svim vrijednostima, duhovnim i materijalnim.

Crkvi je — da spomenemo samo nju — kao i narodnu nasilno nametnut osvajački rat. I njezino se tijelo i duša muče i razapinju. Razaraju se svetišta i oltari. (Do danas je, 18. rujna, porušeno ili oštećeno oko 150 kulturnih spomenika i 60-tak crkava.)* A što je mnogo bolnije, i ona se usmrćuje i ruši: ubijaju se i progone njezini sinovi i kćeri. Zlo je to, najveće zlo, koje ju je moglo zadesiti. Rat je postao i njezinom sudbinom. S njim se iz dana u dan sve bolnije suočava.*

Prva poruka tog suočenja jest njezino poznato stajalište da je rat soton-ska rabota, protiv koje treba ustati u obrani mira. Ne u mržnji i zloći, nego u najhumanijem opredjeljenju za opće vrijednosti i moralna načela. U duhu principa samoobrane.

3. Načelo samoobrane

Ako u tom duhu budemo djelovali, boreći se za mir i slobodu, i u ratnim ćemo uvjetima poštivati naravno pravilo humanih odnosa: ne čini nikome ono što ne bi želio da on tebi učini, odnosno učini mu ono što bi želio da i on tebi učini. To je iskonska norma ljudske moralnosti. Sam Bog ju je stavio u ljudsku dušu, u svijest i savjest. Bez nje je nemoguće govoriti o čovječnosti i etičkim zasadama, temeljenim mjerilima svakog čina, pa i u ratnim uvjetima.

Iako ovaj rat, očito, sve to ruši, iako se agresor pretvara u zločinca, ja ne ću biti kao on. Neću mu razbojstvom za razbojstvo uzvratiti. Štoviše, neću ga niti izravno mrziti, niti ću mu se za njegova zlodjela osvećivati. Naprotiv, samo ću se zakonito, ljudski braniti: sebe i svoju zemlju, slobodu i narod, duhovna i materijalna dobra, dostojanstvo i pravdu — mir.

Ne uzvraćajući mu, dakle, istom mjerom, njegovu ću se zlodjelu dopušteno oduprijeti molitvom i žrtvom, teološkim krepostima i naravnim vrlinama. Svim što mi one omogućuju i nude. Jer, kao razuman i slobodan čovjek, moram prihvatiti sve što je u borbi protiv nasilja razumno opravdano i moralno dopušteno. To je načelo nužne obrane, na što je po naravnom i pozitivnom pravu čovjek prisiljen kad su mu u opasnosti osnovne vrijednosti, život i materijalna dobra, obitelj i narod.

U toj neophodnoj borbi protiv zla, u ratnim okolnostima, nuždan je zajednički otpor. U stvari, to je načelo, kojega bi se trebalo uvijek i svugdje pridržavati. Naime, kad je napadnut jedan čovjek, svi bismo se trebali uznemiriti; sav bi se svijet morao založiti za njegovu obranu. I Crkva bi se u cijelom svom biću trebala djelatno izložiti i založiti za tog čovjeka. Jer, gdje jedan čovjek trpi, u njemu trpe ljubav i pravda. Krist i cijelo čovječanstvo.

•

* Do 30. listopada, kad ovo ide u tisak, poginulo je oko 5.000 ljudi, oko 350.000 je u progonstvu, a srušeno je ili oštećeno 120 crkava i drugih sakralnih građevina.

Budući, dakle, da je rat opće i zajedničko zlo, valja mu se zajednički, svijesno i odgovorno suprotstaviti. Pri tome se, dakako, moramo služiti različitim, naravno samo dopuštenim sredstvima i metodama, djelovati na više područja: pravnom, društvenom i političkom, mirotvornom i obrambenom, gospodarskom i socijalnom, narodnom i međunarodnom, istodobno. Uvijek u istom cilju: u borbi za mir i slobodu, za čovjeka.

4. Solidarnost i socijalna briga

S moralnim pristupom osvajačkom nasilju najuže je povezan socijalni aspekt ljudske solidarnosti. I on je neobično važan. Uvjetuje cjelokupne odnose u ratnim okolnostima. Zato ćemo na nj posebno upozoriti.

Čovjek je društveno biće. Usprkos zaokupljenosti sobom, živi u društvenoj uvjetovanosti i odnosu. To je njegova stvarnost i potreba, koje se u teškim momentima višestruko povećavaju. U ratu i ratnim nevoljama posebno. Očituje se to u svim vidovima, u različitim oblicima potreba i potpomaganja. Međusobne suradnje i suživota.

Stoga se uz opću pomoć u samozaštiti i obrani ne smije zaboraviti na uzajamnu potporu u dnevnim egzistencijalnim područjima, duhovnim i materijalnim; koliko u kruhu i ruhu, najnužnijim uvjetima života, toliko jednako i u drugim potrebama; u svijesti i savjesti, da se u zajedničkoj sudbini zlo i dobro moraju zajednički dijeliti.

Pri tome posebno ističem iskonsku solidarnost čovjeka s čovjekom u materijalnoj potrebi i patnji. Karitas, dobrotvornost ili socijalna skrb bitne su odlike čovjeka kao društvenog bića. U fizičkom i moralnom smislu, u egzistencijalnoj dimenziji ljudskog opstanka. Iako se zasad dosta dobro ostvaruju, na njih i ovdje upozoravam; i to ne samo zato što su supstancijalno tkivo naše opstojnosti, nego primarno zato što su to velike ljudske i kršćanske vrijednosti, što u svojoj humanosti čuvaju univerzalni karakter. Valja ih i unaprijed savjesno i uporno njegovati. Bez njih bismo se iznevjerili svojim idealima. Rijeke prognanika i beskućnika, ranjenih, napuštenih i bolesnih, nejakih i starih — sve su to naše zajedničke sudbine i brige. U ratu, i poslije rata.

Problemi su veliki, poteškoće goleme. No, valja ih nadvladati. Na muci se poznaju junaci, kaže narodna mudrost. To je naša stvarnost. Izdržali smo i izdržat ćemo u svim (ne)prilikama, pa i u ovima. Hrabrost i nada ljudske su vrline. Trebamo se u njih pouzdati. Bog će nas u tom pomoći. Istina se i pravda ne mogu pobijediti.

Velike žrtve rađaju velikim plodovima. I ove naše moraju donijeti svoje.

MADNESS OF THE CONQUERING WAR AND STRUGGLE FOR THE PEACE IN CROATIA 1991.

Summary

The article is carrying out pieces of information about war against Croatia and principles of the defensive war against conquering war. The main idea is invitation for peace in justice and freedom.